

MARTIN ŠRAJER / 14. 12. 2015

Tuzemská stopa Hvězdných válek

Přestože Hvězdné války za dva roky oslaví své čtyřicáté výročí, historie jejich uvádění a sledování v tuzemsku je výrazně kratší. Zároveň ale dost dlouhá, aby s postavami jako Darth Vader, Obi-Wan Kenobi nebo Han Solo mohly vyrůst již dvě generace diváků. Novou generaci by pak k fenoménu poprvé představenému v roce 1977 mohla přilákat nejnovější sedmá epizoda, vstupující nyní do kin.

1977: podle vzpomínek Michaela Málka proběhlo v Praze na americké ambasádě promítání *Hvězdných válek* pro vybrané hosty a vrcholné politiky. Ústřední ředitel Československého filmu Jiří Purš měl na základě projekce rozhodnout, že film do československé distribuce nebude zakoupen.[1]

Listopad 1977: v roce její světové premiéry se čtvrtá epizoda *Hvězdných válek* dočkala na stránkách československého tisku následující charakteristiky:

„*Hvězdné války* jsou sci-fi příběh, odehrávající se v dalekých, pohádkových prostorách, ve kterých řadí vesmírní piráti, pikle kuji černí rytíři a kouzelníci, unáší se princezna, pohybují se tam nejpodivnější monstra na ještě podivnějších planetách...“

Zápletka byla popsána takto:

„příběh Luky Skywalkerera, notně zruděného mladého muže, který žije na opuštěné farmě kdesi v pouštích hvězdy Tatooine a kterého z letargie vytrhne blahodárná zpráva o únosu půvabné svěhlavičky, princezny Shampoo (sic!).“[2]

Jiné informace z doby uvedení filmu se na důkaz výhradně komerční orientace americké kinematografie omezovaly na zmínky o mimořádném komerčním úspěchu a plánech na pokračování.

Červenec 1985: v textu *Čtvero zastavení v žánru sci-fi*, který pro *Film a dobu* napsal Jan Foll, jsme se mohli dočíst, že *Hvězdné války* jsou „futuresologickým comicsem, který ve jménu atraktivní podívané se spoustou efektů rezignuje jak na hlubší myšlenkové podtexty, tak na psychologickou kresbu svých aktérů“. Svě zhodnocení autor nicméně uzavřel smířlivě:

„Film se tváří jako pouťová atrakce, rámovaná oslavou naivně stylizovaného hrdinství, dá se však zároveň chápat jako vtipná „estráda“ strojů a pohádkových postav, která komerčních manýr využívá tak poučeně a důsledně, že se z nich nakonec sama chytře vymyká...“ [3]

Prosinec 1985: v dobovém portrétu George Lucase bylo na adresu *Hvězdných válek* nemilosrdně poznamenáno:

„V tomto kosmickém comics už nejde vůbec o umění, ale pouze o zábavu a o byznys, dokonce na velmi vratkém ideologickém základě. Směsice všech možných mýtů, filozofií, pohádkových motivů a mysticismu s moderním světem displejů a elektroniky balancuje na okraji fašismu (jak dokazuje např. americký kritik Arthur Lubow, *Film Comment* č. 4/77) a stává se, jistě nechtěně, jakýmsi manifestem těch nejkonzervativnějších tendencí současné americké politiky.“ [4]

1991: v českém překladu vychází díky nakladatelství Premiéra knižní přepis scénáře čtvrté epizody, kniha v překladu Ondřeje Neffa se jmenuje *Hvězdné války: Z dobrodružství Luka Skywalkerera*.

15. července 1991: Stručné zamyšlení nad možným přijetím *Hvězdných válek* českým divákem nabídla po revoluci v časopise *Kino* Ludmila Korecká:

„*Hvězdné války* poznáváme po 14 letech od jejich vzniku. Možná, že je to dobře, protože (je) v jistém smyslu teprve dnes budeme moci pochopit skrze prožitý boom elektronických her, ale přece jen budou už asi příliš naivní, navíc pro evropského diváka, který nemá onu pověstnou „dvanáctiletou mentalitu, Američana.“ [5]

25. července 1991: jako kuriózní americký zástupce v československé kinematografii téměř nepěstovaného žánru sci-fi byla společností Lucernafilm do československé distribuce zakoupena čtvrtá epizoda, uváděna ve zdejších kinech pod názvem *Hvězdné války*. Přestože byl film opatřen atraktivním sloganem „Největší vesmírná bitva na

filmovém plátně“, o nízkém zájmu domácích diváků svědčí skutečnost, že následující dvě epizody vyšly rovnou na videu.

Chápatvého zhodnocení se první díl *Hvězdných válek* při svém prvním tuzemském uvedení dočkal ve *Filmovém přehledu*:

„Slavný film *Hvězdné války* (1977) režiséra a producenta George Lucase patří k tomu nejlepšímu, co dosud v žánru sci-fi vzniklo. Jeho autorovi se podařilo vytvořit vesmírnou pohádku, uchvacující svým vzletem a fantazií, humorem i technickou perfekcí.“ [6]

Filmový přehled zároveň prozrazuje, jak se překladatel Zdenek Sirový vypořádal se jmény některých postav, když zmiňuje „inteligentního humanoida Žvejka“ a dvojici „kosmických robotů Artoo a Threepio“. Vesmírný koráb Hana Solo Millennium Falcon byl pak úsměvně počestěn na „Tisíciletého sokola“.

23. září 1991: o úrovni českého dabingu čtvrté epizody si můžeme udělat představu z dopisu čtenáře, otištěného v časopise *Kino*. Začíná následovně:

„Nemám ve zvyku psát dopisy tohoto druhu, ale skutečnost, že legendární sedmioscarový film George Lucase *Hvězdné války* je u nás uváděný jen ve špatné dabingové verzi, která na mnoha místech stírá jeho zvukové a hudební kvality, mě k tomu donutila.“

Nespokojený divák pak uzavírá konstatováním:

„Doufejme jenom, že se Gerge Lucas neocitne nějakým omylem v Československu a neuvidí tu svůj film v kině.“ [7]

Prosinec 1992: *Impérium vrací úder* vychází zásluhou již zaniklé společnosti Guild Home Video na VHS. O českou verzi se postaral Petr Šícha:

„Druhý díl *Hvězdných válek*, ve kterém pokračuje bitva o záchranu Galaxie. Vzbouřenci jsou téměř rozprášeni, ale Luke, Han Solo a princezna Leia se zachrání útěkem. Luke se snaží s pomocí mudrce Yody získat šanci v boji proti Impériu. Při závěrečném boji je však odhaleno překvapivé tajemství.“ [8]

Filmový přehled byl při hodnocení filmu přísnější než u předchozí epizody:

„Prostřední díl trilogie nejvíce zestárl, protože se soustřeďuje na zvláštní, maskérské a vizuální efekty, v nichž se místy ztrácí obecná linie vyprávění.“ [9]

Leden 1993: *Návrat Jediho* vychází na VHS:

„Ve třetím dílu proslulých *Hvězdných válek* se vracíme k Hanu Solovi, Luku Skywalkerovi a princezně Leie. Lodě vzbouřenců se připravují k rozhodujícímu útoku proti Říši, zatímco Galaktický císař dohlíží na stavbu nové bitevní stanice...“ [10]

„*Návrat Jediho* je však určitě myšlenkově nejzajímavější: pravděpodobně právě dokonalé a překvapivé dotažení započaté myšlenkové linie zajistilo celé trilogii fenomenální divácký úspěch.“ [11]

Září 1994: *Hvězdné války* vysílá v únoru spuštěná televizní stanice Nova.

1995: Bontonfilm vydal *Hvězdné války* na VHS podruhé, s novým dabingem a s digitálním zvukem odpovídajícím standardu THX.

10. března 1997: Aleš Ptáček založil dodnes fungující český fanouškovský web o *Hvězdných válkách*. Původně nesl název Czech Star Wars Page, dnes, s omlazeným designem a jiným autorským týmem, se jmenuje Czech Star Wars Universe.

27. března 1997: v našich kinech byla stejně jako ve zbytku světa (vyjma Spojených států, kde proběhla premiéra již na konci ledna), uvedena digitálně remasterovaná verze čtvrté epizody. „Vylepšení“ se projevilo přidáním nerealizovaných nebo nově upravených scén (Han Solo na Greeda nevystřelí první) a obohacením filmu o dříve nepřítomné mimozemšťany a lepší digitální efekty. Takto se o ní vyjádřil František Fuka:

„Lucas si uvědomil, že od premiéry *Jediho* vyrostla celá nová generace diváků, která mohla jeho trilogii vidět pouze ve velmi okleštěné televizní podobě a rozhodl se pro její novou obnovenou premiéru.“

„Pokud nejste opravdový fanatik, který *Hvězdnými válkami* žije od rána do večera, naprosté většiny změn si vůbec nevšimnete. Zato si všimnete technické kvality, která nyní nijak nezaostává za jakýmkoliv současným velkofilmem.“

„Speciální verze *Hvězdných válek* vám zprostředkuje ještě o něco dokonalejší zážitek než ta, která se promítala před dvaceti lety v amerických kinech. A to je ta největší možná chvála, jakou jsme o ní mohli napsat.“ [12]

10. dubna 1997: čeští diváci měli první možnost vidět pátou epizodu kultovní space opery, *Impérium vrací úder*, v českých kinech, a to rovnou v digitálně remasterované verzi.

24. dubna 1997: první uvedení *Návratu Jediho* v českých kinech, rovněž v digitálně remasterované verzi.

Říjen 1997: Bontonfilm vydal speciální verzi trilogie *Hvězdné války* na VHS v širokoúhlé verzi s českým dabingem (z původního videovydání) a ve verzi v klasickém formátu s titulky (stejnými jako při obnoveném uvedení v kině).

Prosinec 1997: měsíčník *Cinema* nabídnul exkluzivní informace o natáčení první epizody (v textu představené pod názvem „The Beginning“) i první info o následujících dvou dílech:

„Druhý a třetí díl ságy by měly být natočeny postupně v průběhu devíti měsíců krátce před přelomem tisíciletí. Epizoda 2 se odehrává deset let po ‚The Beginning‘ a nese pracovní název ‚Rise of the Empire, (premiéra: 2001). Část třetí je situována dvacet let před ‚Hvězdné války‘ a měla by se jmenovat Fall of the Jedi (premiéra: 2003). Lucas sám chce, jak je jeho dobrým zvykem, režírovat jen první díl trilogie. Nové díly by měly působit temněji než nám známá pokračování 4 až 6, a R2-D2 a C-3PO získají jiný design.“ [13]

1999: nakladatelství Egmont začíná u příležitosti premiéry první epizody vydávat knihy ze světa Star Wars. Dodnes vyšlo několik desítek titulů.

16. září 1999: v počtu 22 kopií je do českých kin uvedena *Epizoda I*, během jejíhož překládání výrobce filmu nařídil, že *Hvězdné války* mají být od nynějška nazývány výhradně *Star Wars*. František Fuka ve své recenzi napsal:

„Občas se v nějaké naší recenzi dočtete něco jako „tento film je vlastně průměrný, ale je v něm spousta kvalitních triků, takže od nás dostane 60 procent.“ Kdybychom aplikovali stejná měřítka na *Epizodu I*, musela by dostat přinejmenším 120 procent.

(...) Je to stoprocentně rodinná popcornová zábava, která ovšem trochu vzbuzuje dojem narychlo ukončeného prvního jednání nějakého monumentálního představení. Možná proto, že jím je.“ [14]

2002: digitálně remasterované *Hvězdné války* jsou vysílány Českou televizí, poprvé s podtitulem *Nová naděje*.

16. května 2002: v počtu 26 dabovaných a 2 titulovaných kopií je do českých kin uvedena *Epizoda II*:

„A ještě ta slíbená recenze pro nezasvěcené: Sice nebudete vůbec chápat, kdo je kdo a co se děje, ale dočkáte se nepřetržitého přívalu výborných triků a hodiny špičkových sci-fi akčních scén. Jděte do toho.“ [15]

14.–16. listopadu 2003: v kopřivnické základní škole Dr. Milady Horákové probíhá první ročník akce pro fanoušky sci-fi, fantasy a příbuzné žánry KoprCon. Největší díl programu byl a také v následujících letech bude věnován *Hvězdným válkám*. Letos proběhnul ve stejných prostorách již třináctý ročník.

1. října 2004: ve stříbrném boxu, podobném tomu, v jakém se první tři filmy dříve prodávaly na VHS, vydal Bontonfilm na čtyřech DVD (jeden z disků nabízel pouze bonusy) původní trilogii.

19. května 2005: v celkovém počtu 36 kopií je do kin uvedena *Epizoda III*.

18. září 2008: v českých kinech má premiéru animovaný film *Star Wars: Klonové války*.

2011: ve sčítání lidu se v České republice k víře rytířů Jedi přihlásilo 15 070 obyvatel.

16. září 2011: Bontonfilm u nás vydává původní i novou trilogii na blu-ray discích.

9. února 2012: 3D verze *Epizody I* má premiéru v českých kinech. Dabing byl shodný s verzí z roku 1999. Kvůli nevalné návštěvnosti ke konverzi následujících epizod nedošlo:

„Pro mnohé jen oprášená sci-fi kontroverze, pro mladší diváky konečně šance vidět *Star Wars* v kinech, a jednoznačně důkaz toho, že dobře udělané triky a chytře vymyšlený svět odolají zubu času, na rozdíl od konvertovaného 3D, které bylo

zastaralé ještě předtím, než se vyklubalo na svět.“ [16]

Poznámky:

[1] Viz epizoda seriálu *Těžká léta československého filmu* věnovaná filmovému exportu a importu: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10523691056-tezka-leta-ceskoslovenskeho-filmu-1969-89/21256226287-export-import-publicistika/>>

[2] Film a doba 23, č. 11, 1977, s. 649.

[3] Film a doba 31, č. 7, 1985, s. 394–399.

[4] Film a doba 31, č. 12, 1985, s. 714.

[5] Kino 46, č. 14 (15. 7.), 1991, s. 9.

[6] Filmový přehled, č. 7, 1991, s. 9.

[7] Kino 46, č. 19 (23. 9.), 1991, s. 2.

[8] Cinema č. 20, 12/92, s. 88.

[9] Filmový přehled, č. 1, 1993, s. 17.

[10] Cinema č. 22, 2/93, s. 70.

[11] Filmový přehled, č. 12, 1993, s. 15.

[12] Cinema č. 72, 4/97, s. 31.

[13] Cinema č. 80, 12/97, s. 18.

[14] Cinema č. 101, 9/99, s. 26–36.

[15] František Fuka, Cinema č. 134, 6/2002, s. 84.

[16] Z recenze Václava Rybáře na Moviezone: <<http://film.moviezone.cz/star-wars-epizoda-i-skryta-hrozba/recenze/>>